

Gabriela Mikołajczykówna

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ODDZIAŁU W GNIEŹNIE MUZEUM
ARCHEOLOGICZNEGO W POZNANIU W 1970 ROKU

Report on the activity of the branch-section in Gniezno of the Archaeological Museum in Poznań for
1970

Tätigkeitsbericht der Filiale Gniezno des Archäologischen Museums in Poznań für das Jahr 1970

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Badania terenowe

Przeprowadzono badania ratownicze na terenie podgrodzia w Powidzu, pow. Gniezno, gdzie podczas sadzenia drzewek natrafiono na wczesnośredniowieczny bruk kamienny.

W Gnieźnie przeprowadzono badania ratownicze podczas kopania rowu dla osadzenia rur kanalizacyjnych wzdłuż ul. Roosevelta, na odcinku od ul. Żwirki i Wigury do ul. 22 Lipca. Natrafiono tam na jedną średniowieczną jezdnię wykładaną kamieniami i drugą niżej zalegającą, wykładaną okrągłakami. Droga ta przechodziła obok grodziska „Zbar”. Prace trwały

przez październik i listopad. Następne badania ratownicze przeprowadzono przy ul. Kłeckoskiej w Gnieźnie, ponieważ niwelowano tam częściowo wzgórze na którym są ślady wczesnośredniowiecznego osadnictwa.

Odnosnie do badań na terenie powiatu gnieźnieńskiego, to w czerwcu Oddział zawiadomił Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Poznaniu o potrzebie przeprowadzenia badania w Karczewie, skąd otrzymaliśmy wiadomość o istnieniu tam grodziska, które ma być zalesione. Badania wykazały, że chodzi o naturalne wzgórze morenowe.

Na badania ratownicze do Pytlewa-Orchołu, gdzie prowadzono prace ziemne związane z budową mostu, mimo zgłoszenia nikt nie pojechał, ponieważ nie otrzymaliśmy z administracji Muzeum podpisanego wniosku na wyjazd na te badania.

Prace wewnętrznomuzealne

Do inwentarza zabytków wpisano 10 pozycji (nr inw. 1970 : 1 - 1970 : 10). Zabytki pochodziły z Gniezna, Mielna, Przybrody i Witkowa. Wpisano: 1 toporek kamienny, 1 krzemień, a z wczesnego średniowiecza i średniowiecza 8 fragmentów żelaza, 1 fr. polepy, 6 fr. skóry, 9 uł. kości, 109 uł. ceramiki, 2 uł. kafli i 1 uł. dachówki.

Inwentarz zdjęć uzupełniono poprzez wpisanie 108 nowych pozycji (nr inw. 2289 - 2396). Wszystkie kopie zostały opisane, wklejone do albumu, klisze ponumerowane i złożone w archiwum.

Inne prace naukowe

W okresie sprawozdawczym w druku ukazało się przygotowane przez G. Mikołajczykównę:

- *Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w roku 1968*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 20 : 1970, s. 309 - 311.
- Do druku oddała G. Mikołajczykówna dwie następujące pozycje:
- *Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1969 roku*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 21 : 1970 (1971), s. 282 - 284;
- *Początki Gniezna. Monografia wczesnośredniowiecznego Gniezna*, „Biblioteka Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 1, Poznań 1972.

W przygotowaniu do druku są dwie pozycje G. Mikołajczykówny:

- *Archeologiczne materiały źródłowe do dziejów Gniezna*,
- *Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1970 roku*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 22 : 1971 (1972).

W zakresie narad w zespołach i współpracy z innymi instytucjami, Kierowniczka Oddziału względnie jej zastępczyni wzięły udział w ośmiu posiedzeniach Kolegium Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Nadto Kierowniczka wzięła udział w posiedzeniu Komisji do spraw zakupu zabytków, posiedzeniu związanym z budową nowego gmachu dla Oddziału, dwóch zebraniach Rady Zakładowej Muzeum oraz w szkoleniu zawodowym. Pracownicy Oddziału zostali poinstruowani przez dr. hab. T. Malinowskiego w zakresie przeprowadzenia inwentaryzacji zbiorów, przewidzianej na lata 1971 - 1972. Oddział nasz współ-

pracował z gnieźnieńską Pracownią Archeologiczną IHKM PAN. Kierowniczka wzięła udział w Walnym Zjeździe PTA w Szczecinie w dniach od 22 do 24 maja 1970 r.; w otwarciu wystawy „Hallstatt” w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu oraz w II Międzynarodowym Kongresie Archeologii Słowiańskiej w Berlinie w dniach od 24 do 28 sierpnia 1970 roku.

Archiwum

Do teczki archiwalnej „Powidz” wklejono 12 zdjęć. Do 11 teczek włączono nowe „karty rejestracyjne znalezisk”, do których wykonano 14 planików. Nadto w dalszym ciągu gromadzono materiały dotyczące Oddziału, takie jak: notatki prasowe, plakaty, zaproszenia, foldery itd.

Biblioteka

W roku sprawozdawczym do księgozbioru przybyło 61 pozycji. Z zakupu pochodzi 48, z abonamentu 3, z darów 9 i z wymiany 1 pozycja. Do inwentarza wpisano 61 pozycji (nr inw. 494 - 554). Do katalogu alfabetycznego wypisano 61 kartek i do rzeczowego 103 kartki. Z biblioteki korzystali pracownicy Oddziału, Pracowni Archeologicznej IHKM PAN oraz 8 osób z terenu miasta.

Współpraca z zagranicą

Po naszej wystawie zostało oprowadzonych 155 obcokrajowców, którzy reprezentowali: Anglię (1), Austrię (8), Bułgarię (11), Czechosłowację (44), Francję (15), Norwegię (3), NRD (67), Rumunię (2), Szwecję (1), Węgry (2) oraz ZSRR (1). Część z wymienionych gości oprowadzono po zabytkach miasta.

W ramach indywidualnej wymiany, dr G. Mikołajczykówna wzięła udział w wycieczce po NRD, zorganizowanej dla uczestników II Międzynarodowego Kongresu Archeologii Słowiańskiej. Ponadto wymieniona, w ramach prywatnego wyjazdu do ZSRR, zwiedziła zabytki Kijowa.

Pracownie pomocnicze

W ramach prac fotograficznych wykonano 108 zdjęć oraz 515 kopii. W pracowni rekonstruktorskiej wykonano gipsową makietę grodu gnieźnieńskiego, formę gipsową haka z wału gnieźnieńskiego, następnie 24 odlewy różnych scen z Drzwi Gnieźnieńskich oraz 21 kopii główek romańskich. Umyto i opisano 68 zabytków.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-OŚWIATOWA

Wystawa stała

Stała wystawa pt. „Ziemia gnieźnieńska w okresie powstawania Państwa Polskiego” została uzupełniona kilka zabytkami i rekonstrukcjami. Wystawa czynna była od 13 stycznia do 31 grudnia. Zwiedziło ją w ciągu roku 12 087 osób. Z tego 4 906 przypada na dorosłych a 7 181 na młodzież. Wystawę zwiedzi-

ło 300 wycieczek, w których wzięły udział 11 022 osoby. Indywidualnie zwiedziło ekspozycję 1 065 osób. Wstęp opłaciło 10 915 osób, a bezpłatnie zwiedziły 1 172 osoby.

Wystawy czasowe własne

Wystawę pt. „Dary społeczeństwa dla Oddziału w Gnieźnie w okresie 25-lecia PRL” przygotowały dr G. Mikołajczykówna i mgr M. Kasprzykowa. Wystawa była czynna od 2 do 19 maja. Zwiedziło ją 1 099 osób.

Scenariusz do wystawy pt. „25 lat twórczości naukowej i popularnonaukowej na temat pradziejów Gniezna” przygotowała G. Mikołajczykówna. Ekspozycja była czynna od 20 maja do 18 czerwca. Zwiedziło ją około 3 700 osób. Oprowadzono po niej 20 wycieczek (686 osób).

Wystawy czasowe obce

Przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu zostały przygotowane dwie wystawy. Pierwsza, przy współudziale PMA w Warszawie, pt. „Zdjęcia lotnicze polskich obiektów archeologicznych” była w naszym Oddziale ekspozycyjna od 15 lutego do 2 maja. Zwiedziło ją około 1 000 osób. Oprowadzono po niej 18 wycieczek (504 osoby).

Druga wystawa pt. „Muzeum Archeologiczne w Poznaniu w 25-leciu PRL” w Gnieźnie była ekspozycyjna od 25 października do 31 grudnia. Zwiedziło ją ok. 850 osób. Oprowadzono po niej 4 wycieczki (ok. 100 osób).

Popularyzacja

W okresie sprawozdawczym przygotowano szereg odczytów. W Muzeum ogłoszono następujące prelekcje. W ramach lekcji wychowania obywatelskiego ogłoszono prelekcję pt. „Gniezno we wczesnym średniowieczu” dla klasy I Liceum Ogólnokształcącego (38 osób).

W ramach lekcji historii ogłoszono 10 razy prelekcję pt. „Początki Państwa Polskiego” dla młodzieży klas V Szkół Podstawowych z Gniezna (329 osób).

Dla 71 grup zwiedzających stałą wystawę ogłoszono prelekcję pt. „Ziemia Gnieźnieńska w okresie powstania Państwa Polskiego” (2 163 osoby).

W ramach lekcji historii, jęz. polskiego i wychowania obywatelskiego ogłoszono 11 razy prelekcję pt. „Gniezno przed tysiącem lat” dla klas VII Szkół Podstawowych z Gniezna.

W ramach lekcji jęz. polskiego ogłoszono prelekcję pt. „Gród, budowa wałów obronnych i ozdoby wczesnośredniowieczne” dla uczniów kl. IV Szkoły Podstawowej z Braciszewa (13 osób).

Prelekcję pt. „Rozwój społeczeństw na terenie Wielkopolski od czasów pierwotnych do średniowiecza” ogłoszono 4 razy i to dla: Kółka Turystycznego z Czarniejewa, Szkoły Zawodowej z Gniezna, klasy V Szkoły podstawowej z Dąbrowy (130 osób).

Wspólnie z Oddziałem PTA w Gnieźnie zostały zorganizowane 3 wykłady: mgr. W. Błaszczyka: „Zamki Jury Krakowsko-Częstochowskiej” (16 osób);

mgr. J. Pica: „25 lat ochrony i konserwacji zabytków w województwie poznańskim” (16 osób); mgr. R. Odoja: „Kultura Prusów we wczesnym średniowieczu” (16 osób).

Poza Muzeum ogłoszono szereg następujących odczytów:

w Młodzieżowej Świetlicy Dworcowej w Gnieźnie ogłoszono sześć następujących prelekcji: „Badania archeologiczne w Gnieźnie w 25-leciu PRL” (27 osób); „Wczesnośredniowieczne obiekty archeologiczne Wielkopolski badane w 25-leciu PRL” (32 osoby); „Badania nad początkami Państwa Polskiego w 25-leciu PRL” (19 osób); „Poznań wczesnośredniowieczny” (32 osoby); „Kraków wczesnośredniowieczny” (19 osób); „Budownictwo obronne w Polsce wczesnośredniowiecznej” (18 osób).

Przewodnicy PTTK w Gnieźnie wysłuchali odczytu pt. „Wybrane zagadnienia na temat architektury średniowiecznej Gniezna” (18 osób).

W Zasadniczej Szkole Rolniczej w Skiereszewie, pow. Gniezno ogłoszono prelekcję pt. „Gospodarka rolna i hodowlana w Polsce wczesnośredniowiecznej” (65 osób).

Prelekcję pt. „Gniezno przed tysiącem lat” ogłoszono dla uczniów Szkół Podstawowych w: Czarniejewie (79 osób), Dębnicy (73), Kłecku (72), Mielźnie (35), Szczytnikach Czarniejewskich (31) i Wieżkach (30 osób).

Referat pt. „Archeologia i ochrona zabytków archeologicznych” ogłoszono dla uczniów Szkół Podstawowych w: Czarniejewie (70 osób), Dębnicy (69), Gorzykowie (83), Kłecku (60), Mielnie (47), Mielźnie (30), Mnichowie (44), Pawłowie (84), Ruchocinku (63), Skorzęcinie (39), Szczytnikach Czarniejewskich (40), Szczytnikach Duchownych (11), Wiekowie (24), Wierzycach (69), Woźnikach (46) i Żydowie (106 osób).

Prelekcję pt. „Początki Państwa Polskiego w świetle źródeł archeologicznych” ogłoszono dla uczniów Szkół Podstawowych w: Gorzykowie (23 osoby), Mielnie (35), Mnichowie (14), Pawłowie (34), Ruchocinku (39), Skorzęcinie (14), Szczytnikach Duchownych (10), Wiekowie (24), Woźnikach (10) i Żydowie (54).

Łącznie, w 141 prelekcjach i lekcjach wzięły udział 4902 osoby.

Propaganda

W ciągu okresu sprawozdawczego stosowaliśmy różne formy propagandy, przede wszystkim wizualnej. Plakaty dotyczące wystaw zostały rozplakowane na terenie miasta oraz były rozsyłane do szkół i instytucji. Na otwarcia wystaw Oddział rozsyłał zaproszenia. Pewną ilość folderów rozdano wśród zwiedzających wystawę.

Innego rodzaju propagandą były komunikaty prasowe, radiowe i telewizyjne oraz film. Opracowano informację o wystawie pt. „Zdjęcia lotnicze polskich obiektów archeologicznych” w celu ogłoszenia jej w miejscowym radiowęźle. W ogólnopolskim dzienniku telewizyjnym wyświetlono film przygotowany przez TV na naszej stałej wystawie. W związku z telewizyjnym turniejem miast między Gnieznom a Kaliszem został przygotowany film amatorski po-

kazujący naszą stałą wystawę, archiwum i obiekty historyczne miasta widziane z samolotu. W trakcie telewizyjnego turnieju miast zostały zaprezentowane najcenniejsze zabytki archeologiczne i źródła pisane pochodzące z Gniezna i Ostrowa Lednickiego. Następnie udzielono informacji o zabytkach katedry gnieźnieńskiej redaktorowi Polskiego Radia, przygotowującemu audycję radiową przeznaczoną dla Polonii. Kierowniczka Oddziału wzięła udział w prezentowaniu zabytków podczas audycji TV „Poznaj Poznań”.

Raz w miesiącu ukazywały się w „Informatorze Imprez Turystycznych i Kulturalnych” notatki o naszej stałej wystawie. O wystawach czasowych zawiadamiano miejscową prasę. W związku z tym, w miesięczniku „Przemiany Ziemi Gnieźnieńskiej” ukazały się następujące artykuły ze zdjęciami. W marcu, pt. „Wystawa zdjęć obiektów archeologicznych”; w czerwcu ukazał się artykuł pt. „Pradzieje Gniezna”; a w listopadzie ukazała się krótka notatka. W „Gazecie Poznańskiej” zostały wydrukowane następujące artykuły: w marcu pt. „Ciekawa wystawa w Gnieźnie”; w czerwcu pt. „Wystawa o pradziejach Gniezna” oraz w listopadzie notatka o eksponowanej w tym czasie wystawie.

W związku z turniejem miast, w sierpniu został w „Przemianach” wydrukowany artykuł omawiający rozwój naszej placówki oraz ważniejsze osiągnięcia w dziedzinie popularyzacji wiedzy archeologicznej.

Dalszą formą propagandy są gablotki i sprzedaż wydawnictw. W związku z otwarciem wystawy

przygotowanej przez nasz Oddział z okazji Dni Książki i Prasy, została zapoczątkowana sprzedaż książek o tematyce gnieźnieńskiej. W omawianym okresie sprzedano: 225 pocztówek, 12 egz. broszur pt. „Gród piastowski w Gieczu”; 7 egz. „Jak chronić zabytki archeologiczne”; 165 książek o tematyce archeologicznej oraz 50 sztuk odznak turystycznych.

Oddział współpracuje także z innymi organizacjami. Stała współpraca trwa z Oddziałem Gnieźnieńskim PTA, została zapoczątkowana bardzo pożyteczna współpraca z Gnieźnieńskim Towarzystwem Kultury oraz z Klubem MPiK w Gnieźnie. Współpraca polega na propagowaniu archeologii wśród szerszego grona dorosłych obywateli naszego miasta, współorganizowaniu i koordynowaniu odczytów na interesujące nas tematy, odbywających się na terenie miasta.

I n n e

Oddział nasz, mimo stale zwiększających się obowiązków i usilnie czynionych starań, zatrudnia w dalszym ciągu tylko pięciu pracowników. Sprawę tę należy podkreślić przy dużej ilości i różnorodności prac, jakie są wykonywane w Oddziale. Należy uwzględnić również fakt, że pracownicy bywają oddelegowywani do prac nie związanych z pracami Oddziału.

Poza przedstawionymi już wyżej pracami w Oddziale, we własnym zakresie, wykonywano cały szereg różnych prac związanych z remontem pomieszczeń, urządzaniem magazynów zabytków itp.